

«ծիրանի գոյնով ներկուած կերպաս, հա-
զուատ կամ զորք, հոռվմէական ծերակու-
տականներու ծիրանի ժապաւէնը », որը
փնջօց «ծիրանեղոյն կերպաս», ուսքիւրենց
«ծիրանեղոյն ներկող ներկարար », որը
չարչէ «ծիրանի հազուատ» բառերը. և դու-
փիաթիւնն ալ պիտի ըլլայ բիւզանդական
ուսքիւրենց ձևէն փոխառեալ բառ մը: Գա-
լով լիդուն, ասիկա ալ յն, լոյցօ ըուարէ
պսակ» բառն ըլլալու է, որուն համաձայն
է նաև «այսորդի ի խոյրազործն է խնդիր»
բացարութիւնը: Խնդանօթ կը մասն հա-
սեած և ակիւրափատ բառերը: Ասոնց
համար սա՞ միայն կրնամ ըսել թէ առա-
ջնը անշուշտ կը նշանակէ այն նիւթը՝
որով լիզոն պսակը շինուած է, իսկ եր-
կորորդը՝ նոյն պսակը կրող անձը կը ցուցնէ
և կազմուած է ... քօրօց «... բերող, կը-
րող» բառէն: Ըստ այսօ բոլորին թարգ-
մանութիւնը սանչէն կ'ըլլայ: « Ռոսայ-
նանկներու պէս՝ որոնք կոպիտ մասներու
մանուածով փսիաթի նման անհարթ ու
կոշտ կոտրներ կը հիւսեն և կը ծաղրեն
տաճարներու վայելուշ ծիրանիները, և զա-
նոնք՝ որ ակիւրափատոններու նառեան պը-
սակին հտուր կ'ընթելուզաննեն նուրբ ու
կաննաւոր զարդարելով: Ասոնց խոյրա-
զործներու բառներ են»:

(Հարուեակելի)

Հ. Առանց

Գ Բ Ա Կ Ա Ն

Ի Մ Ս Ի Տ Ի Ե Ր Գ Բ

(Ժար. տես թագմ. 1925, էջ 78)

12

Ըստ, վերանը վերցուեցաւ փութապէս:
Եթու ըրապով իրենց ձինքը հեծան
Սիս եւ նընկերը. Սիս գէպ ի Սուրբ Մարիամ
Երշեց ձիւն զըլուին. աշ ձնութ վերցուց
խաչակնեց երեսն, «Ասուած, զահութիւն
Քիզի, վարիւց երկնքի ու երկիւ:

Լաւութիւններըդ թող օգնեն ինծի, ով
ֆառաւորեալ Սուրբ Մարիամ: Կը թողում
Աս վայրկեանէն կաստիլիան, զի արքան
Հանեց զիս իր աչքին. ամբողջ կեանփիս մէջ
Պիտի կրնամ՝ զարձեալ մտնել՝ չեմ զիտեր:
Զօրաթիւնդ, ով փառաւորեալ, պատափանէ՛
Թող զիս, օգնէ ինծի գիւնը ու ցերեկ
Ամբողջանփիս մէջ. եթէ ինձ հասնիք դուք
Եւ իմ բարի բաստըս գտնէ կատարում,
Պիտի զրկեմ Ձեր սեղանին ընծաներ
Ճող եւ ընտիր. պիտի նկատեմ ինծի պարտք
Երգել տալ ձեզ հազար պատարագ »:

13

Իմ Սիս, մագով ու կակով մարդ կատարեալ,
Աս ըսելով՝ մենացաւ. Թոյլ թողուցին
Զիերուն սանն, եւ իւղթեցին փութազոյթ:
Հաւա Մարտին. «Կ'ուզեմ ես կինըս անսնել.
(Եւ աս ինծի պիտի առթէ մնձ հանոյք),
Որպէս զի տամ հրամանգներ կարեւոր
թէ ինչպէս պէտք է որ վարուի: Փոյթըս չէ
Արքայն ուզէ թէ ոչ ինչքերը զրաւել:
Արեւծագէն առաջ ձեր մօտը կ'ըլլամ»:

14

Անտուինէց դէպ ի Բուրգոս քաշուեցաւ,
Եւ Սիս ողբան մեծազոյն պյօ որ ունէր:
Պարակեց դէպ ի Սուրբ Գետրոս կարդինեան,
Ասպետներուն հետ միասին, որ էին
Տետագիր իր ծառայութեան մէջ: Ընդհուպ
Արքազները խօսեցան և սկզբան
Ալզը ծայր տալ: Կամպէադորն երբ արի
Ի Սուրբ Գետրոս հասաւ, ահա քրիստոնեան
Աստուծոյ՝ Տէր Սանոյ աբբայն կը զորցըր
Ծուաւունն պաշանն այգուն ցոլքերով:
Եւ Քսիմինա տիկինը հոն ներկայ էր
Հնագ հատ աղիւ տիկիններով, կ'աղօթէր
Սուրբ Պետրոսին եւ Արարի: «Դուռ, վարի՛
Մէզ ամէնուն՝ ների Սիսին ձեռնատ»:

15

Տէր Տանչոն գուռ կանչըւեցաւ, նորութիւնն
Յայտնի եղաւ: Աստուած իմ, ինչպէս մընաց
Գուն քահանայն: Կերուններով, լոյսերով
Խուժեցին գէպ ի մուտք, որ մնձ ցնծութեամբ
Ընդունին Սիս կամպէադորն՝ որ ծընաւ
Բարի ժաման մէջ: Խօսեցաւ Տէր Սանոյ.

«Ո՞վ Սիր, ըլլանք շընորհակալ Աստուծոյ»:
Այս զայրիկեանքն որ ըգձեզ հնո կը տեսնեմ՝
Ընդունեցիք իմ սէրս, հիւրայթտու Շօսու Սիրտ,
«Հնորհակալ եմ, տէր աբբայ, զնէ եմ ձենէտ»:
Պիսի հոգամ ես ուստիլիք ինձ համար
Եւ նորուելուս. բայց զի աքսոր կ'իրթամ ես,
Գիզ յիսուն մարզ կու տամ նշէ ապրիմ դեռ,
Ասոնք պիտի կրկնապատկուին, Զեմ ուզեր
Հնել վախին ամենափոքր խոկ վընասոն:
Ահա. տիկին Գորմենայի համար ձեզ
Կու տամ հարիւր մարք: Անոր այս տարի դուք
Դաշտացեցին եւ դուստրուն ու կանաց:
Երկու աղջիկ կը ձրգեմ ես. դուք զանուք
Չեր հովանուն ներքու առէք. կը ինձնեմ
Զանոնք ձեզի, Տէր Սահոյ, Հոգ ու իրնամք
Պակաս չընէք անոնց վըրայ եւ կընջու:
Եթէ ձեզի սուսածն չըլլայ բաւական
Եւ դուք ձենէ աւելցընէք, կ'առաջեմ,
Անոնց ամէն իիշն հոգացէք. ձեր ձախսած
Ամէն մարքին վախին չարս մարք պիտի տամ»:
Ազրան անոր սիրայօժար խոստացաւ:

Ահա տիկին Գորմենան իր գուտերով
Կը ժամանէ. Կ'առաջնորդու կէպ առաջ
Ամէն մին մէկ կիէ: Տիկին Գորմենա
Կը ծնրադրէ Սիրտին ասչեւ. կ'արտասուէք
Նէ ացքերն. ուզեց ձեռքին համուրելու:
«Գլթութիւն, ովկ կամպէտոր, բարեքասա
Ժամու ծընաք. աքսորանքի կը զրկուիք,
Սադրանքով չար եւ խառնակիչ մարդերու:

16

«Գլթութիւն, իմ Սիր, մօրուք այնքան յարգոյ»:
Ահա ես ձեր առջեւք՝ ձեր դուստրով,
Որ աղջնակներ են տակաւիք եւ մատադ,
Եւ այս իմին տիկիններով, որ ինձի
Կը սպասարկեն: Լաւ կը տեսնեմ որ ահա
Մեկնելու վրայ էք դուք, եւ թէ մենք պիտի
Ամբողջ կիանքով ալ բաժնըւիքն իրարմէ:
Օգնեցէք մեզ, սիրով Սուրբ Մարտինու ու
Ան մատներուն մէջ սահեցուց պերմ մօրուքն.
Ողջագուրեց զոյգ զասրիկներն ու սեղմեց
Սրտին, զանոնք վասըն զի շատ կը սիրէք:
Լացաւ եւ խոր հառաչց. «Ո՞վ Գորմենա,
իմ կատարաւ կինու, ես ձեզ սիրեցի
(Եւ կը սիրեմ) հոգին պէս կը տեսնէք
Ահա որ մենք պէտք է կեանքով բաժնըւիքն:
Ես պիտ' երթամ ու դուք մընափ անտէրունչ:
Ուզէ՞ր Աստուած, Սուրբ Մարտին, որ ձեռքովս
կարենայի ամուսնացին աղջիկներս,

Եւ ինձ շնորհուէք երջանկութիւն մը՝ հանդերձ
կեանքի քանի մը օրենով, եւ դուք դեռ
կարենայի ինչ պաշտուիլ, արգոյ կին»:

17

Պատրաստուեցաւ սեղան մը մեծ քաջասիրտ
Սիրտին համար: Սուրբ Պետրոսի վանքին մէջ
Անդուկ անհատ զաղանչեցին զանգակերն:
Կասախիլոյ մէջ լուսուեցան քարոզներն
Որ բարձրամայն հոչակեցին թէ Կ'երթար
Կամպէագոր Սիրտ աքսոր: Թողոցին
Ումաք տուներն, եւ ուրիշներ՝ կալուածնին:
Արանսնսին կամուրջին վրայ խմբուցան
Այս օրն հարիւր եւ տասնեւէինց ասպետներ
Կամպէագոր Սիրտին վրայ լուր առնելու:
Անոնց խումբին հետ միացաւ Խնոտլին:
Դիմեցին գէւ ի Սուրբ Պետրոս, ուր էր Սիրտ,
Ան որ ծընա բարեքաստիկ ժամու մէջ:

18

Երբ Բիւրարի Սիրտին ականջը հասաւ
Թէ նկերութիւնը կ'աւենար երթալով
Եւ աւելի հըօք պիտի զառնար ինք,
Հեծաւ սլացան նորեկներուն ընդ առաջ:
Ան ժպտեցաւ. ամէնքն անոր մօտեցան
Եւ փութացին համբուրելու իր ձեռքերն:
Այս ատել Սիրտ բոլոր սրտով խօսեցաւ.
«Աստուածյ, իմ հոգինոր հօրս կ'ազօթեմ,
Որ մահութնս առաջ՝ ձեզի կարենամ
Որ մը Բանիկ մ'ընել, ձեզի՝ որ սեներն
Ու ձեր ինչքեր կը թողուք: Ուր էր սերկ
Կորուածնինիք կրկնապատիկ զառնար ձեզ»:
Գոյն եղան Սիրտ, որովհետեւ մարգերու
Այս յաւելմամբ իր գօրութիւնը կ'անէր.
Եւ զոյն եղան իր հետինները բոլոր:
Առաջին վեց օրերն անցան, կը մասյին
Երեք օրեր աքսորելոց, զիտցէք զայն,
Աչ աւելի Արքայն Սիրտին հրամայեց
Որ ունենայ առջնը միշտ, որ յանկարծ
Ժամանակուած կէսն անցնելուն՝ եթէ զինք
Իր երթին մէջ բռնէք՝ ոչ մէկ ազատում
Զըկար իրեն ոչ սովորվ, ոչ արծաթով:

Որը անցեր՝ մօտ էր զիշեր ըլլալու,
Հրաման արաւ. Սիրտ որ բոյոր ասպետներն
Համախմբուին. «Սըտիկ ըրէք, պարուններ,
Եւ իցիւ աս չըպահանուէք ձեզի ցաւ,
Կը բբերմ հնարջ քիչ դըրամ. եւ սակայն
Կ'ուզեմ ձեր մասը տալ ձեզի: Ցիշեցէք

ինչ որ ընէք պիտի. առասւն կանուխէնէ՝
երբոր խօսին հաւերը մի դանդաղիք,
թող պատրաստէ փութով ամէն ոք իր ծիռ:
Սուրբ Գևորգի մէջ բրաքազտ քաշանայն
Առաւոտն ժամը պիտի կատարէ
Եւ ըստ Սուրբ Եղորդութեան պատրարազ:
Պատարացէն վերջ մըտանենք հեննելու,
Ռորդէնուն պայմանաժամը մօտ է,
Եւ մէնք ունինք շատ ճանապարհ քալելու:
Կ'անցնի զիւրեր, ծայր կու տայ առաւոտն:
Հաւուն երկրորդ կանչն պատրաստ են ձիքրն:
Հապ ըշտապավ կը հանէ ժման առօտանան,
Եւ Սիս ու կիսն ենեղիք կը փոթան:
Խոսնարհ զետին ինչած տիքին Քոյմնանա
Աստիճանաց վրայ խորանին առջն ճիշտ,
Տուլոր սրտովք Կ'աղօթէ Ալրային
Որ Սիսն ամէն շարէ պահէ պահապահէ.
«Փառաւորեալ Տէր, Հայր որ ես զեր երկինքն,
Խոսեղծեցիր երկինք, երկիր, երրորդ ծով.
Ըստեղծեցիր աստոքեր, լուսինն ու արփին
Տաքցընելու համար. մարմին ըզգեցար
Մորունի Մայր Մարիամու ծոցին մէջ:
Հաս քո կամքիդ բնելէւէմ մէջ ծռար.
Քազ հովիները զովեցիր վառք տրւին:
Ալրա երկեց Արքայ եկան պազնելու
Քիզի երկիր, Մելքոն, Գասպար, Պալոսասար.
Քեզ ձօնեցին ոսկի՛ կնդրուկ եւ զըմուռ
Ազատեցիր Յովնանն երգ ծովը ինկաս.
Եւ Գանիէլն երբ ահաւելի գուբին մէջ
Ասրւներու հան էր. ի Հասու փրկեցիր
Սերաստիանը սուրբ, Չուշան սրբունին
Ազատեցիր բամբասանքն սրտայօտ.
Երսոն երեք տարի մնացիր երկիր վրայ,
Ով հոգեւոր Տէր, ընելով տուրինելով
Ալրունեստ նըշան, որոնց վրայ շատ կը խօսինք.
Չուրը զիւուց, բարեն հացի փոխեցիր
Ըստ քո կամքի՛ Լազարու տուիր յարութիւն.
Հրեաներուն թոյլ արդիք քեզ բռնելու.
Գազամ կոչուած լերան վրայ եքն խաչեցին,
Տեղ մը որուն Գորգոտ անուն կու տային,
Եւ հետդ երկու աւազակներ՝ երկու զիք,
Եւ անոնցմէ մէկն է միայն Դրախտին մէջ,
Վասին զի միւսը մզկրցաւ հնու մանել,
Խաչին վրայէն մէծ ապացոյց մը արւիք
Քու զօրութեանդ. Կոյր էր Լճնգին, եւ երեք
Բան չեր անսառ տէզովք կողը ծակնեց
Ուրիշ էլաւ արին. արինը վազեց
Գեղարքն ի վար եւ իր ձեռնքիր երկից.
Վէրցուց զանոնք եւ տարաւ իր երեսին,
Բացաւ աչքին եւ ան տեսաւ անթէրի:

Հաւատաց այն ատեն քեզի, զտնելով
Գինէ շախին բժժուկութիւն կատարեալ,
Գերեզմանէն յանսելով զժնիք իշար Կար,
Ըստ գու կամքիդ, զաներն անոր փշրեցիր,
Եւ Սուրբ Հայրերը կորպեցիր անէկ զուրս:
Դուռ թագաւոր թագաւորաց ևս հանուր
Աշխարհն Հայր, քեզ իմ սրտովս որլոր
Կ'երկպազիմ, կը հաւատամ եւ քեզի,
Եւ Կ'աղաքնմ Ալուրբ Պետրոսի որ օգնէ
ինձի եւ ես մատուցանեմ աղօթքներ
Կամպէանոր Սիսին համար, որ Աստուած
Զինքը ամէն չարէ պահէ պահանանէ:
Եթէ յայօս որ բաժնուինք, զին, զում մեզ
Մեր մահուրնէն առաջ նորէն միացուրն:
Պատարացին հնոս լլրացաւ այս աղօթքն:
Եւան ժամէն դուրս մարտիկներն ըղձակաթ
Զիախըրիստ արշաւանքիւ Գրնաց Սիս
Տիկնի Գայմէնը գրկելու, և ասի
Պագաւ Սիսիր ձեռքբեր ծով արցունքով,
Ցաւէն ելած բոլորվին ինչ իրմէ:
Եւ հայեցաւ Սիս տակարն դուստրերուն.
«Իմ աղջիկներու, ձեզ կը յանձնեմ Աստուածոյ
Եւ իմ կմուխու ու Աքբային: Աւասիկ
Կը բաժնուինք, Աստուած զիսէ թէ մնաք երբ
Պիտի բնոնն զիրար»: Ալյուկն արտիլուզ
Մով արցունքիներ, որոնց նըմանը երեք
Ոչ որ տեսաւ, բաժնուեցան իրարմէ
Ինչպէս եղունզը միմէն: Սիս մըտածեց
Իր նորուկով նամրայ ելլել կը սպասէր
Մինչեւ անոնց կը դարձրէր զլուխը եւս,
Այս ատեն մէծ պատեհութեամբ Մինայա
Աւար ֆանէզ խօսեցաւ. «Սիս, քաջաւթիւնն
Ո՞ր է ձեր, դուք բարի ժամու մէջ ծընապ.
Մըտածենք մնաք մնը ճանապարհ բռնել:
Ցուզուիլը լաւ է բայց ատեն երբ ցլայ:
Պիտի փոխուին հուսկ բոլոր այս կոկիծներն
Ուրախութեանն: Աստուած՝ որ տուաւ մենք հոգի՝
Մեզի օգնէ պիտի»: Դարձան հրահանգներ
Ցալու աբրայ առն Աւաշոյի. Թող պահէ
Տիկնի Գայմէնն ու աղջիկներն եւ կիսերն
Որ կը տանին անոնց ըսպաս Գիտնայ թող
Աբրան որ վարձք պիտ' ընդունի առաւտ' նոյն:
Երբոր նորէն ներկայացաւ տոն Սահշոյ,
Աւար ֆանէզ ըսաւ. «Աբրայ, երբ տեսնէք
Որ մարդիկ գան միանալու մնջի հետ,
Ըսէք որ մնը հնափին վրայէն յառաջնն,
Մեզ պիտ' հասնին ամայի նեղ մը կամ շնչն:
Սանձերը թոյլ թողին ճամբը ելլերու
Պայմանաժամը հատնելու վլրայ էր:

Գիշերեց Սիս ըՍպինազի մէջ կանի:

Հետեւալ օրն՝ արշալոյսին ցաթելուն՝
Մտածեք նորէն արշաւակի : Բազմաթիւ
Գուղդեր եկեր էին գիշեր ժամանակ
Միանալու իրեններուն: Օրինի
Կամպէադորը Սիւ ելաւ երդէն դուրս:
Ահասափի դէպ ի ձար Սուլը Ստվանոս,
Կտրին քապաք. եւ դէպ ի աշ՝ աւսափիկ
Ազիլոն - Լաս - Տորբէս, որուն կ'իշխէին
Մուղիք, անցաւ Ազկորելան, հուսկ սահման
Կաստիլիոյ, Կուլինայի մեծ ուղին
Կտրիք, անցաւ Դուերոյէն՝ քերելով
Մօտէն Նաւաս Պարոսի, կանգ առաւ հուսկ
Ֆիգուերէլա: Ամէն կողմէ կու զային
Խմբուելու իր շուրջը քաջ քաջ մարտիկներ:

19

Կամպէադորն՝ յետ ընթերելու՝ պառկեցաւ:
Անուշ քընակ մը զինքն առաւ, քընացաւ
Մեզմ եւ յուշիկ: Երազին մէջ Գաբրիէլ
Հրեշտակին իրեն ներկայացաւ. «Սիւ, բարի
Կամպէադոր, արշաւեցէք, զի երթեք
Ոչ մէկ պարոն չարշաւեց այսպան բաստիկ:
Բարեփոխուի պիտի զինակ՝ ատենով»:
Երբ արթնցաւ՝ խաչակնեց դէմքը Սիւ:

20

Խաչակնից, ինքզիիքն յանձնեց Աստուծոյ:
Ուրախացած էր շատ տեսած երազէն:
Յաջորդ աստուն պատրաստուեցան արշաւի:
Արսորանիք որոշակ օր էր. զիտցէք
Չունի ուրիշ պայմանաժամ զայութիւն:
Դաշին հանգիւլ ի Սիւնա - ոէ - Միտէս:
Թարգմ. Հ. Ա. Ղազարյան

“ՄԻ ՄՈՒՆԱՐ ԶԻՍ,,

○ * ○

Դարձեալ նըշին կը ծաղկի
Ծովափին մօտ իմ կեանքիս.
Գարնան ժըպիտն է ծաւի
Նոր յոյսերու աւետիս:

Ու կ'ընձիւղին ոստերն հին
Ինչպէս թռչնոց փետուրներ.

Դու լոկ թըշուան, անրաժին...

Դըմնէ ցակն ես ընկեր:

Կը լըսեմ երգը նորէն
Վերակենցաղ բընութեան
Որ իր թաքուն ալցերէն
Կը թեւածէ կենսական:

Բայց զըմբուխտի ծովին մէջ
Լալկան աչեր կան հազար.
Զեն աստղերու բոյլ մ'անչէջ,
Այլ արեւուն սիրահար:

Առուռն արցունց կը կաթէր
Անոնց կապոյա բիբերէն,
Լացեր էին ողջ զիշեր...
Ու կարօտով լոյս կ'երգեն:

Ցամբան բիբեր, ձեզ եղոււկ...
Որոնց համար կեանցն ողջոյն
Է իրը անլոյն հանելուկ
Թողլըրման մէջ երերուն:

Ցոյսի զաշտին մէջ կանաչ
Ես զիտցի զանոնց, լուս...
Այլ հասաւ ինձ մեղմհառաչ
Առագի համերգ մը տըխուր:

Բիբերն էին այն նամէտ

Որ խոցեցին իմ հոգիս...

«Անցողող, շիթ մ'ալ ինձ՝ կեանքէղ,

Ուրիշն եմ, մի՛ մոռնար զիս»:

Հ. Երևան Փետական

